

Besteforeldrenes klimaaksjon

Postboks 1231 Vika, 0110 Oslo.

E-post: post@besteforeldreaksjonen.no

Organisasjonsnummer: 998 636 779

<https://www.besteforeldreaksjonen.no/>

Oslo, 22. desember 2022

Til:

Klima og miljødepartementet, v/Statsråd Espen Barth Eide, postmottak@kld.dep.no

Stortingets Energi og Miljøkomite, v/ energi-miljoe@stortinget.no

Vedrørende:

Forslag om et offentlig utvalg for samordning av tiltak mot klimakrisen og naturkrisen

Innledning

Besteforeldrenes klimaaksjon (BKA) ønsker å gratulere klima- og miljøvernministeren, hans forhandlingsteam, norske sivilsamfunnsorganisasjoner og andre norske aktører som alle har bidratt til et svært positivt resultat med en naturavtale i Montreal, Canada, nå i desember.

Det har vært en lang og møysommelig prosess. Og nå starter den virkelig vanskelige, men også spennende, oppgaven med å «oversette» gode avtaler til praktisk politikk.

Det er viktig å ikke tape momentum på dette avgjørende saksfeltet. Vi i BKA tillater oss derfor å sende dere våre tanker om den videre gangen, med forslag til hva vi mener må gjøres.

Sammendrag

Pariskonferansens vedtak i 2015 om klimakrisen, og Montrealkonferansens vedtak i 2022 om naturkrisen, utfordrer Norge til å samordne tiltak som bekjemper begge krisene samtidig. Dagens praksis, blant annet i arealforvaltningen, fører til at de to krisene forsterker hverandre. BKA fremmer derfor et forslag om å nedsette et offentlig utvalg som skal rådgive norske myndigheter om tiltak som bekjemper begge krisene på en koordinert måte, slik at tiltak mot den ene krisen også gagnar den andre.

Bakgrunn

Flere nyere studier har analysert samspillet mellom de nært beslektede politikkområdene 'reduksjon av klimagassutslipp', 'utbygging av ny fornybar energi', 'klimatilpasning', og 'vern av naturmangfold' – og vist at det vil være avgjørende fremover å belyse vilkår for positive og negative samspillseffekter for å fremme det første og unngå tap av naturmangfold om verden skal nå både klima- og naturmangfoldsmålene. En studie gjort på oppdrag for Kommunesektorens interesseorganisasjon (KS) konkluderer med at gitt dagens innretning av de fire politikkområdene blir hensynet til naturmangfold altfor ofte den tapende parten¹.

Arealvern som virkemiddel for beskyttelse av naturmangfoldet

I slutterklæringen fra Montreal om biomangfoldskonvensjonen («Kunming-Montreal Global biodiversity framework»²) ble det vedtatt tre mål med særlig store konsekvenser for arealforvaltningen frem mot 2030: **(1)** bringe tap av arealer med høy verdi for naturmangfold nær null; **(2)** Starte arbeidet med naturrestaurering for minst 30 % av de arealene som har fått forringet sin økologiske kvalitet; og **(3)** verne minst 30 % av gjenværende arealer av særlig viktighet for naturmangfold, økosystemfunksjoner, og økosystemtjenester. Prosessen med å nå det tredje målet utdypes bl.a. på følgende måte: «Ensure and enable that....[the] areas...are effectively conserved and managed through ecologically representative, well-connected and equitably governed systems of protected areas and other effective area-based conservation measures.»

Et første grep for å nå disse målene kunne være å kartlegge restene av intakt natur og skjerme disse arealene for inngrep. Hvor er de siste villmarkene, de siste gamle naturskogene, de siste intakte lavlandsmyrene, og de viktigste rasteplassene for trekkfugl?

Deretter burde det lages en plan for hvordan hver naturtype kan rekonstrueres der hvor den er skadet. Tiltak på artsnivå ville være å registrere hvor truede arter ennå lever og å skjerme deres livsmiljøer mot forstyrrelser og inngrep. Hvor hekker den truede hubroen, den sjeldne dverggåsa og andre arter som sliter?

I Norge er 123 ulike naturtyper rødlistet. Tusenvis av arter er avhengige av disse naturmiljøene for å leve. Her inngår flere typer våtmarker, for eksempel elvedeltaer der store flokker av ulike trekkfuglarter raster på vår- og høsttrekket. Norge har Europas største mangfold av myrtyper. Disse lagrer store mengder karbon, demper flom, gir vann i tørkeperioder og er levested for mange arter. Det vil være en konkret og viktig oppgave for alle kommuner å stoppe inngrep i myr, et vinn-vinn-tiltak for både klima og naturmangfold.

Halvparten av våre truede arter lever i skog. Bare fem prosent av norsk skogareal er vernet. Stortinget har vedtatt at vi skal opp i ti prosent vern, men det går, som vi alle vet, altfor langsomt. En visjon om å sikre 30 prosent av norsk skog for artsmangfoldet vil kreve en helt ny måte å tenke på. Det kan bli en kombinasjon av omfattende vern og nye driftsformer – en eller annen form for plukkhogst – som bevarer skogbildet og som får lov til å produsere død ved. Dette vil også skape et mer friluftslivvennlig skogbilde enn ved dagens flatehogst. Men aller først må man registrere de siste virkelig gamle skogene og verne disse.

¹ <https://www.ks.no/fagomrader/samfunnsutvikling/klima/samspeleffektar-i-lokal-klima-og-miljopolitikk/>

² https://s3.documentcloud.org/documents/23466127/cop-15-l-25-en-1_221219_035022.pdf

Rødlistede naturtyper og arter må få sine spesialsydde redningsaksjoner. Her vil det inngå restaurering gjennom skjøtsel (som tetting av grøfter i våtmark og myr) eller restaurering ved at skogsmiljøer settes til fri utvikling. Listen over såkalte «utvalgte naturtyper» og «prioriterte arter» må utvides.

Arealvern som virkemiddel for klimatilpasning

Også FNs klimapanel har pekt på 'arealvern' som et viktig virkemiddel. I delrapporten fra arbeidsgruppe II til IPCC sin siste hovedrapport står bl.a. annet følgende i «summary for policymakers»³:

«Recent analyses, drawing on a range of lines of evidence, suggest that maintaining the resilience of biodiversity and ecosystem services at a global scale depends on effective and equitable conservation of approximately 30% to 50% of Earth's land, freshwater and ocean areas, including currently near-natural ecosystems.»

Hensynet til klimatilpasning vil gjelde økosystemtjenester som beskytter samfunnet mot negative konsekvenser av de klimaendringene som vil kunne oppstå uansett hvor fort utslippene av klimagasser reduseres. Eksempler på dette vil være vern av våtmark og kantvegetasjon langs vann og vassdrag som fordrøyning av flom, vern av skog i bratt terreng for å redusere rasfare, og vern av tredekkede områder i og rundt byer og tettsteder for å redusere virkningene av hetebølger.

I tillegg kommer at klimaendringene er i seg selv en trussel mot naturmangfoldet. Det er derfor viktig i arbeidet med klimatilpasning å sikre «biologiske krabbefelt» av sammenhengende natur, hvor artene kan rømme unna den økende varmen. Vi ser allerede at insekter og andre dyregrupper trekker nordover. En snarvei til kaldere klima vil være å trekke oppover i høyden. Bevaring av sammenhengende natur i bratt terreng, for eksempel langs vassdrag, vil kunne fungere som klimatiske rømningsveier for både små og store dyr. Men villreinen, fjellreven og fjellfloraen, som allerede lever høyt oppe, får problemer med å flykte fra varme og en stigende skoggrense.

Samme tankegang gjelder skogen. Et varmere klima vil føre til at grana får problemer i Sør-Norge, mens edelløvskogen vil øke sin utbredelse her. Sjeldne arter i dagens partier med edelløvskog vil bli hverdagsarter i fremtiden. Da gjelder det å ikke ødelegge de gamle og artsrike edelløvskogene, som vil være leverandører av arter til de nye skogtypene.

En stor utfordring til kommune-Norge

Et løft for norske naturverdier kommer til å angå samtlige norske kommuner. For alle rødlistede arter lever i kommuner, og alle truede naturtyper ligger i kommuner. Kommunene vil trenge utvidet kompetanse i å tenke økologisk og langsiktig, og de må lage et naturregnskap. Videre vil kommunene trenge råd og veiledning fra Statsforvalteren, som er statens representant i fylkene. Planavdelingen i kommunaldepartementet bør flyttes tilbake til klima- og miljødepartementet. Da vil kommandostrukturen i naturvernet være gjenopprettet, slik at internasjonale forpliktelser kan virkeligjøres lokalt.

En verdifull bonuseffekt: Folkehelse

En effektiv redningsaksjon for naturmangfoldet vil ha en stor bonuseffekt: Vi vil sikre et verdifullt grunnlag for naturopplevelse, rekreasjon og folkehelse. Bevaring av større,

³ https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg2/downloads/report/IPCC_AR6_WGII_SummaryForPolicymakers.pdf

sammenhengende naturområder som tåler slitasje over tid vil være særlig verdifullt, både for mennesker, dyr og planter.

Behov for et nytt verneutvalg

Verdenssamfunnet har blitt enig om svært korte og ambisiøse tidsfrister for å gjennomføre tiltak for både vern ut fra hensynet til naturmangfold og tiltak for reduksjon av klimagassutslipp. Det finnes ingen motsvarende tids- og tallfesting av tiltak for klimatilpasning, men det er naturlig å se slike tiltak i lys av fristene for utslippsreduksjoner. Med denne bakgrunnen mener BKA at det er avgjørende raskt å få satt ned et offentlig utvalg som skal utrede vilkår for og det konkrete innholdet i en plan for vern av arealer i Norge som skal bidra effektivt til vern av naturmangfold og tilpasning til klimaendringer. I dette må også inngå utredning av eventuelle behov for å endre lovgrunnlag og retningslinjer for et slikt vern, og en klargjøring av konkrete vernekriterier for å sikre de to verneformålene. Utvalget må konkludere med å peke på arealer – både konkrete større sammenhengende lokaliteter og aktuelle kategorier av arealer – som et tilstrekkelig grunnlag for umiddelbart å starte de konkrete verneprosessene etter fremleggingen av utvalgets innstilling.

BKA imøteser videre kontakt og bidrar gjerne i prosessen framover med regjeringens oppfølging av avtalene om klima og natur. Vi har mange fagfolk i egne rekker og gode samarbeidskanaler, som ForUM for utvikling og miljø, å spille på.

Med ønske om en God Jul og et Godt Nytt År!

Med vennlig hilsen

Andrew P. Kroglund	Linda Rundquist Parr	Carlo Aall	Sigmund Hågvær
Generalsekretær	Styreleder	Professor	Professor
BKA	BKA	Vestlandsforskning	NMBU